

РЕЦЕНЗИЯ

за дисертационен труд на тема:

**„ЖЕНИТЕ ХУДОЖНИЧКИ В БЪЛГАРСКОТО ИЗКУСТВО ПРЕЗ 30-ТЕ
ГОДИНИ НА ХХ ВЕК”**

за присъждане на образователната и научна степен „ДОКТОР”

автор: Милена Балчева

За своя докторат Милена Балчева е избрала тема, която има обобщаващ характер. Доколкото ми е известно, пластичното творчество на жените художнички в България през периода 1878-1930 г. досега не е било обект на отделен специализиран анализ. Въпреки че вече съществуват немалко проучвания по отношение на българското изкуство от 30-те години на ХХ в., (тук имам пред вид и писания, свързани с изкуството на отделни художнички) тази тема като цяло все още не е разработвана. Нека подчертая веднага, че това е един от най-важните приноси моменти на труда.

На това място следва също така да добавя, че дисертацията е издържана в духа на класическото академично изследване, със съответните изкуствоведски подходи, терминологичен апарат и балансирана научна проблематика. По този начин авторката съвсем съзнателно избягва модните напоследък феминистични уклони в изкуствознанието с техните често пъти умозрително конструирани, екстремни и немалко екстравагантни тезиси и постановки. Намирам, че това обстоятелство също прибавя немалко към достойнствата на тази работа.

Композицията на текста е изградена логично и е аргументирана по убедителен начин. Милена Балчева, както това става ясно още от увода, е избрала да построи своята дисертация следвайки дедуктивния подход – от общото към по-частното и най-сетне – към специфичното. Така, най-напред се разглеждат някои от най-съществените обществени условия и предпоставки; от там се преминава към очертаването на параметрите и на различните аспекти на художествения живот, в рамките на който се зараждат и протичат определени явления и насоки на „женското” изкуство; по-нататък са проследени организационните форми и структури и най-накрая са разгледани тенденциите и насоките на самото изкуство – живопис, скулптура, графика, декоративно-приложни форми.

В увода правилно е отбелязано, че до този момент проблемът в съвременното ни изкуствознание е до голяма степен negliжиран. Отделен въпрос е да се посочат причините за това положение на нещата. Направен е добросъвестен и пълен преглед на литературата по въпроса (с. 5), в която освен книги, са включени и най-различни издания, както и многобройни изложби. Този критически разрез на литературата и на изходния материал като цяло достига до най-актуалните проучвания от 2015 г., което показва много добро познаване на базата данни, както и стремеж да не се пропусне нищо съществено в тази насока. Авторката си е дала труда да прегледа и задълбочено да осмисли, както и да включи по подходящ начин в съчинението си огромен брой архивни материали, специализирани издания, периодика и т.н. Познавайки нейния начин на работа, както и нейната научна прецизност и добросъвестност, мога с висока степен на увереност да гарантирам, че тя не е пропуснала нищо съществено.

Целите и задачите на дисертационния труд също са представени мотивирано и добре аргументирано. Докторантката съвсем основателно отбелязва, че като се има пред вид характера на заявената тема, както и избраната структура, е необходимо кръстосването на различни аналитични подходи, по-конкретно социологически, в известна степен статистически, както и чисто изкуствоведски (основно иконографски и стилев анализ).

В първа глава, озаглавена „Мястото на жените в обществения живот на България през 30-те години на XX в.“, са разгледани социалните фактори, обществените ситуации и причинно-следствените връзки, които съставляват необходимия „фон“, на който протичат, най-общо казано, процесите в изкуството. Направени са и съответните изводи, произтичащи от тях. Ключови думи за нашия обществен и културен живот след Освобождението (1878), както е добре известно, са европеизацията и модернизацията. Появяват се женски движения, различни дружества на жени. Всичко това се отбелязва в дисертацията. Противоречията между османското минало, от една страна, и новите веяния и модни тенденции от Европа, от друга (както в обществения и семейния бит, така и в поведението, в социалния статус на художника, в частност на жената художничка) съдържат немалка доза от специфичния „колорит“ на епохата. Тези процеси са разгледани и проследени, което е от особено съществено значение, и в сферата на образованието и по отношение на това как те намират отражение в печатните издания (с. 17-19). Опитите за еманципиране на жените са съпътствани от конфликти и противоречия и не минават никак безпроблемно. Милена Балчева

